

הדין אף להיפך לגבי עצים דמשחן, שסתמן עומדים להסקה שאין
הנאתן ובעורן שוה, שאף אם ליקטם להאיר שהנאתן ובעורם
שוה, לא יחול עליהם קדושת שביעית, שהרי הולכין אחר
השימוש המצוי. מה שאין כן לדעת רבי יוסי שמתיר לשרות
ולכבס ביין, והיינו משום שלדעתו כיון שליקט פירות אלו לצורך
משרה ובכוסה, ממילא לא חל עליהם קדושת שביעית, ולכך
מותר להשתמש בהם לשימושים אלו, על שאין הנאתן ובעורן
שוה כאכילה, וממילא אף להיפך, בעצים דמשחן שליקטם
להאיר, דעת המלקט תגרום שיחול עליהם קדושת שביעית, כיון
שליקטם לצורך הנאה הבאה בשעת הביעור.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת הסוברת בדעת רבי יוסי. מבררת
הגמרא: **כָּמָאן אָמַר רַב יְהוֹנָתָן** – כדעת איזה תנא הולכת ברייתא
זו ששנינו בה, '**לְאִכְלָהּ**' ניתנו פירות שביעית **וְלֹא לְמִלְוִנָא** –
לרפואה, '**לְאִכְלָהּ**' ניתנו **וְלֹא לְזִילֹתָא** – לזלף יין בבית לריח טוב,
'**לְאִכְלָהּ**' ניתנו **וְלֹא לְעִשּׂוֹת מְמִנָה אֶפְיָקְטוּיִין** – משקה ששותין ממנו
על מנת להקיא ופעמים שאדם אוכל יותר מדאי ורוצה להקיא
מה שאכל. מסיקה הגמרא, **כָּמָאן** – כמי, **כְּרַבִּי יוֹסִי** שהובא
בברייתא לעיל, הסובר שלא אסרה תורה אלא שימושים שאינם
שוים בכל, וכגון רפואה, וכן לזלף שאין עושים אותו אלא אנשים
מעונוגים, וכן אפיקטויון שאין משתמשים בו אלא הצריכים
להקיא. **דְּאִי כְּרַבִּי** – שהרי אילו היתה סוברת ברייתא זו כרבנן,
אִכְאָה נִמְי מְשַׁרְה וּבְבוֹסָה – היה לו למעט מלאכלה' גם משרה
ובכוסה שאסורים בפירות שביעית.
שנינו במשנה, **רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר אִם הִשְׁכַּח בּו' יתר על היציאה, נותן**
לו את היציאה, ואם היציאה יתירה על השבח, נותן לו את השבח
:
(סימן 'סכ') – הגמרא נותנת סימן לשמות האמוראים המוזכרים
להלן, רבי יוסף, רבי אבא, ורב הונא, ונוקטת מכל שם אות אחת).
הגמרא מביאה מעשה, ממנו נלמד שהלכה כרבי יהודה. מספרת
הגמרא: **רַבִּי רַב יוֹסֵף אָחֻזִי דְרַבִּי אֲבָא** – ישיב רב יוסף מאחורי רבי
אבא, **קָמִית דְּרַב הוּנָא** – ושתייהם ישבו לפני רב הונא. **וְיָתִיב רַב**
הוּנָא וְקָאָמַר – וישב רב הונא ואמר, **הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן קִרְחָה**
שֶׁנֶּחֱלַק עַל חֲכָמִים, וְהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוֹדָה הַחוּלֵק עַל רַבִּי מֵאִיר
בְּמִשְׁנֵיתוֹ. אֲהַדְרִינְהוּ רַב יוֹסֵף לְאַחֵיהּ – רב יוסף סיבב את פניו
לאות כעס, שאין נוחה דעתו מדברי רב הונא, **וְאָמַר, בְּשִׁלְמָא לומֵר**
הַשְׁלַכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן קִרְחָה לִגְבֵי חֲכָמִים, אֲצִטְרִיף – הוצרך רב
הונא לומר כן, כיון דלְקַלָּה דְעִתָּה אֲמִינָא – היינו סבורים לומר
שהלכה כחכמים, משום שכלל הוא שְׁחָדִי וְרַבִּים הִלְכָה כְּרַבִּים,
ולכך **קָא מְשַׁמְעַ לֵּו** רב הונא שכאן הִלְכָה כְּיָחִיד – כרבי יהושע בן
קרחא.
וקודם שהגמרא מסיימת את תמיחת רב יוסף על רב הונא, הגמרא
עוברת לבאר כלפי איזה מחלוקת רבי יהושע בן קרחא וחכמים
דיבר רב הונא. מבררת הגמרא: **רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן קִרְחָה, מָאִי הִיא** –
כלפי איזה דין הדברים אמורים. משיבה הגמרא, **דְּתַנִּינָא בְּבִרְיִיתָא,**
בְּעֵינָן מַה שֶּׁשֵּׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵה בְּעוּבָדָה זֹרָה (ב.) שִׁישְׂרָאֵל שְׁנוּשָׁה חוֹבָה
בְּגוֹי, אֲסוּר לֹו לִפְרַע מִן הַגּוֹי שְׁלֹשָׁה יָמִים לִפְנֵי יוֹם אִידָם, כִּיּוֹן
שֶׁהִגּוֹי שִׁמְח בְּכַך שִׁפְרַע אֶת הַחוֹב הַמוּטָל עָלָיו, וַיִּלֵּךְ וַיּוֹדֶה עַל כֵּך
לְעוּבָדָת כּוֹכְבִּים שְׁלֹו בְּיוֹם אִידוֹ. וְדַעַת חֲכָמִים שֶׁאֵין חִילּוּק בֵּין
מִלּוּה בַּעַל פֶּה לְמִלּוּה בִּשְׁטַר לַעֲנִין זֶה. אֲמַנְם דַּעַת רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן
קִרְחָה שִׁיש חִילּוּק, שֶׁכֵּך שֵׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן קִרְחָה
אָמַר, מְלִיָּה בְּשִׁטְר אֵין נִפְרָעִין מִקֵּה, שְׁכִיּוֹן שִׁיש לִישְׂרָאֵל שְׁטַר עַל
הַגּוֹי, הָרִי הַגּוֹי חוֹשֵׁשׁ מִן הַחוֹב הַמוּטָל עָלָיו, וּמִמִּילָא כְּשִׁפְרַע הַגּוֹי
חֻבָּה, שִׁמְח הוּא בְּכַך וַיִּלֵּךְ וַיּוֹדֶה לְעוּבָדָת כּוֹכְבִּים שְׁלֹו, אֲמַנְם
מְלִיָּה עַל פֶּה – שאין עליו שטר נִפְרָעִין מִקֵּה, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִצִּיל אֶת**
הַחוֹב מִקֵּדֶם, כְּלוּמֹר, אֵין לְגוֹי שִׁמְחָה בְּכַך שִׁפְרַע חוֹב זֶה, כִּיּוֹן
שֶׁהוּא סָבוֹר בְּדַעַתוֹ שִׁיכְפּוֹר וְלֹא יִשְׁלַם לֹו אֶת הַחוֹב כֻּלָּ מֵאִוָּר
וְאֵין לִישְׂרָאֵל שְׁטַר עָלָיו, וְעַתָּה שֶׁהִישְׂרָאֵל נִפְרַע מִמֶּנּוּ אֵין זֶה אִלָּא
כְּמִצִּיל מִמוֹנוֹ מִיָּדוֹ. וְעַל דִּין זֶה אָמַר רַב הוּנָא שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ
בֶּן קִרְחָה.
הגמרא מסיימת את תמיחת רב יוסף על דברי רב הונא: **אָלָא הִלְכָה**

קָתֵם עֲצִים וְאִפִּילוּ עֲצִים דְּמִשְׁחָן. לְהִסְקָה הֵן עוֹמְדִין, וְלֹא לְהֵאִיר
בָּהֶם כְּאִבּוּקָה, וְלִכְך מַלְכַּחְתִּילָהּ, מִשְׁעַת גְּדִילָתָן בַּעַץ לֹא חָל
עֲלֵיהֶם קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית, וְכִמּו שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעִיל (קא:) שֶׁבַחֲסָקָה אֵין
הֵנָּהוּ אִלָּא לְאַחַר הַבִּיעוּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן סְפִידֵי סֻטִּים וְקִרְצָה סִתְמָן
עוֹמְדִים הֵם לְצַבִּיעָה, וְלִכְך חָל עֲלֵיהֶם קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית. וְעַלִי קָנִים
וְעַלִי גִפְנִים, שִׁיש שֶׁנִּשְׁתַּמְשְׁמִים בָּהֶם לְאִכִּילָה, וִיש שֶׁנִּשְׁתַּמְשְׁמִים
בָּהֶם לְהִסְקָה, לִכְך נִקְבַּע דִּינָם לִפִי מַחֲשַׁבַת הַמִּלְקָט.
הגמרא מביאה שאכן דין קדושת שביעית בעצים 'דמשחן' אינו
מוסכם, אלא שנוי במחלוקת תנאים: **אָמַר רַב כְּהֵנָּא, וְעֲצִים לְהִסְקָה,**
כְּלוּמֹר, כֻּלָּל זֶה שֶׁאֲמַר רַבָּא, שֶׁמֵּאֲחַר וְסִתְמָן עֲצִים לְהִסְקָה הֵן
עוֹמְדִין, מִמִּילָא אֵף אִם לִיקְטָם לְהֵאִיר לֹא חָל עֲלֵיהֶם קְדוּשַׁת
שְׁבִיעִית, תַּנָּאִי הִיא – הרי זה שנוי במחלוקת תנאים. **דְּתַנִּינָא, אֵין**
מוֹסְרִין פִּירוֹת שְׁבִיעִית – אין משתמשים ביין של שביעית, **לֹא**
לְמִשְׁרָה – לשרות בתוכו פשתן, **וְלֹא לְכַבֵּסָה** – לכבס בו בגדים.
וְרַבִּי יוֹסִי אָמַר, נִתְנִין פִּירוֹת שְׁבִיעִית, כְּגוֹן יֵין, לְתוֹךְ הַמִּשְׁרָה, וְלְתוֹךְ
הַכְּבוֹסָה.
הגמרא מבררת את סברת מחלוקתם: **מָאִי מְעַמָּא דְרַבִּינָן** – מה
הטעם של רבנן, הסוברים שאסור לכבס ולשרות ביין של שביעית.
מבארת הגמרא, משום דאָמַר קָרָא (ויקרא כה ו') וְהִתְהַה שְׁבַת
הָאָרֶץ לָכֶם לְאִכְלָהּ, ומשמע שפירות שביעית '**לְאִכְלָהּ**' בלבד
ניתנו **וְלֹא לְמִשְׁרָה, וְכֵן 'לְאִכְלָהּ' נִתְּנוּ וְלֹא לְכַבֵּסָה.** מבארת הגמרא
את טעמו של רבי יוסי, **וְרַבִּי יוֹסִי אָמַר, אָמַר קָרָא** – הרי באותו
פסוק נאמר 'וְהִתְהַה שְׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם', ו'לכם' משמע לְכָל צָרִיכָם,
ואפילו למשרה ולכבוסה.
הגמרא מבארת מה ישיב כל אחד מן התנאים, על דיוקו של
חבירו. שואלת הגמרא: **וְרַבִּינָן נִמְי הִתְבִּית 'לָכֶם'** – ולדעת רבנן, מה
כוונת התורה בלשון 'לכם', שמשמעו לכל צרכיכם.
משיבה הגמרא: אכן כוונת התורה לרבות בלשון 'לָכֶם' שימושים
נוספים, אך רק כאלו שהם דוּמָא ד'**לְאִכְלָה'** – דומים לאכילה,
והיינו **כְּמִי שֶׁהִנָּחֵתָ וּבִיעוּרוֹ שְׁוִין** – שימוש שההנאה ממנו באה
בזמן שמתבער הדבר מן העולם, כאכילה, וממילא **יֵצְאוּ מִשְׁרָה**
וְכַבֵּסָה שאסורים כיון שֶׁהִנָּחֵתָ אַחֵר בִּיעוּרָהּ, שהרי מיד בשעת
שריית הפשתן או נתינת הבגד לכיבוס ביין, נתקלקל היין, ואין
ההנאה באה אלא לאחר שלשה או ארבעה ימים שהם נתונים
ביין.
שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יוֹסִי נִמְי הִתְבִּית 'לְאִכְלָה'** – לדעת רבי יוסי מה
כוונת התורה בתיבת 'לאכלה'. משיבה הגמרא, **אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹסִי,**
הוּא מִכְּנֵי לִיָּה לְכַתְּנָא – תיבת 'לאכלה' נצרכת למעט
שימושים שונים, שלא הותרו בפירות שביעית, כמו ששנינו
בברייתא, **דְּתַנִּינָא, 'לְאִכְלָה' נִתְּנוּ פִירוֹת שְׁבִיעִית, וְלֹא לְמִלְוִנָא** –
לרפואה. מבארת הברייתא מדוע מיעטה מהפסוק דוקא רפואה
ולא כביסה, **אֲתָה אָמַר 'לְאִכְלָה' וְלֹא לְמִלְוִנָא, או אֵינִי** – שמא אין
הפסוק בא למעט אָלָא '**לְאִכְלָה'** וְלֹא לְכַבֵּסָה. מבארת הברייתא,
כְּשֶׁהוּא אָמַר 'לָכֶם' תִּרִי כְּבוֹסָה אָמַר – הרי כשאמרה התורה
'לכם' ריבתה התורה שמונת לכבס, **הָא מָה אֵין מְקִיִּים 'לְאִכְלָה'** –
אם כן מה באה התורה למעט בתיבת 'לאכלה', על כרחך לומר
'**לְאִכְלָה'** וְלֹא לְמִלְוִנָא. ממשכה הברייתא לבאר, **וְמָה רָאִיתָ**
לְרִבּוֹת הַכְּבוֹסָה, וְהִזְצִיא אֶת הַמִּלְוִנָא, שֶׁמֵּא כוֹנֵת הַתּוֹרָה
בְּהִיפָךְ, לְהַתִּיר רְפּוּאָה וְלֹאֲסוֹר כִּיבּוּס. תְּשׁוּבָתָךְ, מִרְּפָה אֵין אֶת
הַכְּבוֹסָה שֶׁשָּׁוָה לְכָל אֲדָם – מסתבר שכוונת התורה לרבות כיבוס
להיתר, שהריהו שימוש השייך בכל אדם, שכולם צריכים לכך,
וּמוֹצִיא אֵין אֶת הַמִּלְוִנָא שֶׁאֵינוּ שָׁוָה לְכָל אֲדָם – שאין שימוש זה
נצרך לכל אדם, אלא לחולים.
הרי שכלל זה שאמר רבא, ש'סתם עצים להסקה עומדין' ולכך לא
חל עליהם קדושת שביעית אף אם נלקטו להאיר, שנוי הוא
במחלוקת רבנן ורבי יוסי. שהרי נחלקו בברייתא בפירות העומדים
לאכילה שהנאתן וביעורן שוה, וליקטם לשימוש אחר כגון משרה
ובכוסה שאין הנאתן וביעורן שוה, האם מכל מקום חל על הפירות
קדושת שביעית, כיון שסתמן לאכילה הן עומדין. שדעת רבנן
שחל עליהם קדושה ולכך אסורים בשימושים אלו, וממילא הוא

ש'סתם ואחר כך מחלוקת הלכה כסתם'. אלא בהכרח שיש סדר
למשנה.
הגמרא מבארת מה רב הונא יענה על טענת רב יוסף: **וְרַב הוּנָא**
יאמר לך, **כִּי לֹא אֲמַרִּין אֵין סֵדֵר לַמִּשְׁנָה, בְּחֵדָא מִסְבְּתָא** – במסכת
אחת, כיון שאת המשניות של אותה המסכת ודאי שנה רבי על
הסדר, ואכן במסכת אחת נאמר הכלל ש'מחלוקת ואחר סתם
הלכה כסתם', **אֲבָל בְּתֵרֵי מִסְבְּתוֹת** – בשתי מסכתות **אֲמַרִּין** אין
סדר למשנה, ואם כן הרי זה סתם ואחר כך מחלוקת.
הגמרא חוזרת לבאר מדוע אם כן הקשה רב יוסף על רב הונא: **וְרַב**
יוֹסֵף יאמר לך, אכן יש לומר בשתי מסכתות אין סדר למשנה, אבל
בְּיוֹלָה נִזְיָקִין – כל סדר נזיקין ו- בבא קמא, בבא מציעא, ובבא
בבא בתרא **חֵדָא מִסְבְּתָא הִיא** – נחשבת מסכת אחת, ובמסכת אחת
ודאי שנה רבי את המשניות על הסדר, ואם כן הרי זו מחלוקת
ואחר כך סתם, שהלכה כסתם.
תירוץ נוסף משום מה היה פשוט לרב יוסף שהלכה כרבי יהודה:
וְאִיבָעִית אֵימָא יש לומר, שאף אם אין זו מחלוקת ואחר כך סתם,
מכל מקום מסתבר שהלכה כאותה משנה בבבא מציעא הסותמת
כרבי יהודה, **מִשּׁוּם דְּקָתְנִי לָהּ גַּבִּי הִלְכָתָא פְּסִיקָתָא** – שהתנא שנה
הלכה זו במשנה שם יחד עם הלכה פסוקה אחרת. שכך שנינו שם
במשנה, **כָּל הַמִּשְׁנָה יָדוּ עַל הַתַּחְתּוֹנוֹת, וְכָל הַחוּזוֹר בּוֹ יָדוּ עַל**
הַתַּחְתּוֹנוֹת, והרי הלכה זו ש'כל המשנה ידו על התחתונה' אינה
מעניין המשנה שם ולא היה לו לתנא לשנות אותה שם, אלא רצה
התנא להשמיענו שכשם שההלכה השניה ש'כל החוזר בו ידו על
התחתונה' הלכה פסוקה היא שהרי אין חולק עליה, כמו כן
ההלכה הראשונה ש'כל המשנה ידו על התחתונה' הלכה פסוקה
היא. ומכאן היה פשוט לרב יוסף שהלכה כרבי יהודה.
הגמרא מביאה נידון בשליש ששינה מדעת משלחו, ודנה הגמרא
לדמות זאת למחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה במשנתנו גבי אומן
ששינה מדעת בעל הבית: **תָּנוּ רַבָּנָן, הַנּוֹתֵן מַעוֹת לְשִׁלּוּחַ,**

כְּרַבִּי יְהוּדָה לָמַד לִי – לשם מה הוצרך רב הונא להשמיענו שהלכה
כרבי יהודה במשנתנו, הרי **מַחְלּוֹקַת וְאַחֵר כָּךְ סָתָם הִיא** – לאחר
שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה במשנתנו, סתם רבי במשנה אחרת
כדעת רבי יהודה, וכלל הוא ש'**מַחְלּוֹקַת וְאַחֵר כָּךְ סָתָם, הִלְכָה**
כְּסָתָם, שהרי לולי שהכריע רבי כדעה זו, לא היה סותם במשנה
כמותה, ואם כן פשוט הוא שהלכה כרבי יהודה.
ומבארת הגמרא היכן סתם רבי אחרי המחלוקת כרבי יהודה: הלא
מַחְלּוֹקַת רבי מאיר ורבי יהודה שנה רבי כאן **בְּמַסְכַּת כְּבָא קָמָא**,
ששינו במשנתנו, הנותן צמר לצבע **וְצִבְעוּ אֲדוּם. רַבִּי מְאִיר אוֹמֵר, נֹתֵן**
לוֹ דְּמֵי צִמּוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הִשְׁבַּח יֵתֵר עַל הַיִּצִּיָּא נֹתֵן לוֹ
אֶת הַיִּצִּיָּא. וְאִם הִיִּצִּיָּא יֵתֵרָה עַל הִשְׁבַּח, נֹתֵן לוֹ אֶת הִשְׁבַּח.
ולאחר מכן שנה רבי סָתָם משנה **בְּמַסְכַּת כְּבָא מְצִיעָא** (עו). כדעת
רבי יהודה, **דִּתְנִין, כָּל הַמִּשְׁנָה** מדעת בעל הבית, והיינו בכגון שנתן
צמר לצבע לצבוע אדום וצבעו שחור, **יָדוּ** של האומן **עַל**
הַתַּחְתּוֹנָה, שמקבל את ההוצאות או את השבח, דהיינו הפחות
מביניהם. ועוד שנינו שם בסיפא, **וְכָל הַחוּזוֹר בּוֹ** באמצע היום, כגון
פועל שחזר בו ואינו חפץ להמשיך במלאכתו, **יָדוּ עַל הַתַּחְתּוֹנָה.**
מתרצת הגמרא: **וְרַב הוּנָא** יאמר לך, **אֲצִטְרִיךְ** – צריך לומר
שהלכה כאן כרבי יהודה, כיון שאם משום מחלוקת ואחר כך
סתם, **סָלְקָא דִּיעָמָא אֵימָא** – היינו סבורים לומר שאין **סֵדֵר לַמִּשְׁנָה**
– אין הכרח שרבי שנה משניות אלו בבית המדרש על הסדר, אלא
שמא שנה בבא מציעא לפני בבא קמא, ורק לאחר מיכן כשסידר
המשניות קבע את סדרן כך, ואם אכן כך הרי נמצא ש'**סָתָם וְאַחֵר**
כָּךְ מַחְלּוֹקַת הִיא – ששנה רבי קודם את המשנה הסותמת כרבי
יהודה, ולאחר מכן שנה את משנתנו שרבי מאיר חולק בה על רבי
יהודה, ונמצא שלא הכריע הלכה כמי.
וְרַב יוֹסֵף יאמר לך, **אִי הָכִי** – אם כן שאנו אומרים אין סדר למשנה,
אם כן **כָּל מַחְלּוֹקַת וְאַחֵר כָּךְ סָתָם נִימָא** – נאמר אין **סֵדֵר לַמִּשְׁנָה**
וממילא **סָתָם וְאַחֵר כָּךְ מַחְלּוֹקַת הִיא**. ואם כן מתי נאמר כלל זה

בבא קמא דף קב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קעז

סבור הוא שהשליח קונה אותם עבור עצמו, ואם כן אפילו שאין
השליח נחשב כגולן מכל מקום איך יזכה בעל המעות בחיטים
בלא כוונת המקנה.
רב שמואל מקשה על תמיכת על בני מערבא: פתקיף לה רב
שמואל בר ספרותי, אי קבי שדעת בעל החיטין להקנות החיטין
לשליח ולא לבעל המעות, אפילו חטין וחסין נמי לא – אף אם
צידו לשליח לקנות חטין וקנה חטין גם לא יקנה בעל המעות
את החיטין מחמת טענה זו שהרי מי הודיעו להקנות החיטין לבעל
המעות.
רבי אבהו מבאר את תמיכת בני מערבא: אמר רבי אבהו, שאני
חטין וחסין – שונה הוא הדין היכן צידו לקנות חטין וקנה חטין
דשליחותיה קא עבדי ובי פלג הפית דמי – שכיון שעשה את
שליחותו הרי ידו כיד בעל הבית עצמו, שהרי כלל הוא בדידו
ששלוחו של אדם כמותו, וכאשר מתכוין בעל החיטין להקנות
לשליח ממילא זוכה בעל המעות מכוח שלוחו, אבל כשצידו
לקנות שעורין וקנה חטין שוב אינו שלוחו עוד, לכך הקשו בני
מערבא שצריך שבעל החיטין יקנה לבעל המעות.
רבי אבהו מביא ראייה ממשנה לסיוד דבריו: תדע – וראיה
לדברינו, שכאשר השליח מקיים שליחותו, ממילא זוכה הבעל
הבית בחפץ, דתנן (ערכין כד.), אחד המקדיש נכסיו – בין אם
שהקדיש את נכסיו, ואחד המקדיש את עצמו – ובין אם שהעריך
את עצמו ואמר "ערכי עלי", שמחובי הוא לשלם את הסכום
הקצוב בתורה להקדיש, אין לו לגזר הבא למשכנו בשביל ערכו
בכסות אשתו, ולא בכסות בניו. וכן לגבי המקדיש, לא חל ההקדש
על כסות אשתו ובניו. ולא בצבע שצבע לשמן – ואף לא בשבח
שהשביח הבגד שנתן לצבע לצבוע עבור אשתו ובניו, ולא
בסנדלים חדשים שלקח לשמן – ולא בסנדלים, ואפילו שעדיין לא
השתמשו בהם אלא שקנה אותן לשמן.
רבי אבהו מסיים את ראייתו, הלא הטעם מפני מה אין חל ההקדש
ואין יכול הגזר לגבות מהצבע, הוא משום שכבר זכו בהם האשה
והבנים מאחר שהבעל והאב נתנו אותם לצבע לצבוע עבור אשתו
בניו, ואמאי – מדוע זכו בהן האשה והבנים, לימא תאמא נמי – נאמר
גם כאן מי הודיעו לצבע שיקנה צבעו לאשה – מי אמר לאומן
שצובע את הבגד שיתכוין להקנות את הצבע עבור אשתו של
בעל הצמר, אלא לאו משום דאמרין דשליחותיה קא עבדי, וכדי
אשתו דמי – אלא על כרחך טעם הדבר הוא, שכיון שקונה הבעל
את הדבר עבורה בשליחותה, הרי ידו כידה, וממילא זוכה היא
בחפץ, תאמא נמי דשליחותיה קא עבדי וכדי פלג הפית דמי וקנה בעל
המעות את החיטין.
רבי אבא דוחא את ראייתו של רבי אבהו מן המשנה: אמר רבי
אבא, לא – אין להוכיח שיכול השליח לזכות עבור משלו אפילו
בלא כוונת המקנה, מכך שלא חל ההקדש על הצבע והסנדלים,
אלא יש לומר שטעם המשנה הוא משום שכל המקדיש נכסיו, אין
דעתו על כסות אשתו ובניו להקדישם, אף שלא זכו בהם עדיין,
ולכן אין ההקדש חל על הצבע והסנדלים חדשים שקנה עבורו.
מקשה הגמרא: פתקיף לה רבי וירא לרבי אבא, אין לומר שטעם
המשנה שלא הוקדשו הצבע והסנדלים כיון שאין דעתו של אדם
עליהם, שהרי ובי דעתו של אדם המקדיש נכסיו על תפילין
להקדישם בכלל שאר נכסיו, ודאי שאין דעתו עליהם, ואפילו שכן
תנן בערכין (כג.) המקדיש את נכסיו, מעלין לו תפילין – שמין את
שיווי התפילין שלו, ולווה המקדיש כסף כשיווי התפילין ונותן
אותם להקדש תמורת התפילין שלו. הרי שחל ההקדש על
התפילין אפילו שאין דעתו עליהם להקדישם, ואם כן אף צריך
לחול ההקדש על הצבע והסנדלים של אשתו ובניו, אלא על
כרחך שטעם המשנה הוא כדברי רבי אבהו מפני שידו כידם, וכבר
זכו בהם אשתו ובניו.
מתרצת הגמרא: אמר ליה אביי לרבי זירא, אכן כדברי רבי אבא
שכל המקדיש נכסיו אין דעתו על כסות אשתו ובניו, ומה שתמחה
זכי דעתו של אדם על תפילין, אין – אכן כן, דעתו של אדם על

ליקח לו חטין – לקנות עבורו חיטים, וסיכם עימו שהרווח או
ההפסד שיהיו בקניה החיטין יהיו לשניהם בשווה, ושינה השליח
מציוריו וליקח מהם שעורין. או ששלחו לקנות שעורין, וליקח מהם
חטין. בחלקן הברייתות ברין זה, תנא תא, שאם פתחו – הוולו דמי
המקח ושווים פחות מהדמים ששילם עבורם, פתחו לו ההפסד
כולו של השליח, וכן אם הותירו – התיקרו דמי המקח ושווים
יותר מהדמים ששילם עבורם, הותירו לו הרווח כולו של השליח.
ותני תא, שאם פתחו, פתחו לו – לשליח, ואם הותירו, הותירו
לאמצע – הרווח מתחלק בין בעל המעות לשליח.
הגמרא מיישבת את סתירת הברייתות: אמר רבי יוחנן, לא קשיא,
שיש לומר דתא רבי מאיר, ותא רבי יהודה. כלומר, הא – הברייתא
הראשונה הסוברת שבין ההפסד ובין הרווח כולו של השליח, רבי
מאיר היא, ואמר במשנתנו (ק:) לענין אומן שאמר לו בעל הבית
לצבוע לו צמר אדום וצבעו שחור, שיני קונה, סובר רבי מאיר
שכל המשנה מדעת בעל הבית הרי הוא גולן, וממילא קונה הוא
את הצמר בשינוי ואינו חייב לבעל הבית אלא דמיו, אם כן הוא
הדין בנותן מעות לשלוחו ושינה מדעת בעל הבית, הרי הוא נעשה
גולן על המעות ומעתה אינו עוד שלוחו של בעל הבית, ודינו
בגולן שגול מעות וקנה בהם שהרווח וההפסד כולו שלו, וחייב
לשלם כעין שגול. ותא – הברייתא השניה, רבי יהודה היא, ואמר
במשנתנו שינוי אינו קונה, והמשנה מדעת בעל הבית אינו גולן,
ולכן האומן אינו קונה את הצמר, והוא הדין בנותן מעות לשלוחו,
אינו נעשה גולן על המעות אלא עדיין שלוחו של בעל הבית הוא,
ומה שקנה בהם קנה לבעל הבית, ולכן אם הותירו הותירו
לאמצע. אלא שאם פיתחו פיתחו לשליח, משום שיכול בעל
המעות לומר לשליח לתקוני שדרתיך ולא לעותי. כלומר,
לתועלתי שלחתיך ולא לקלקל, ובמה שאירע הפסד אינך שלוחי
אלא קנית על דעתך ולכן כל ההפסד שלך הוא.
רבי אלעזר דוחא את יישובו של רבי יוחנן: פתקיף לה רבי אלעזר,
כפאי – מנין לנו לדמות דין שליח שנתן לו בעל הבית מעות לקנות
בהם, לדין אומן שנתן לו בעל הבית לצבוע לו צמר, דלמא – שמה
עד כאן לא קאמר רבי מאיר במשנתנו שהוא נחשב משנה מדעת
בעל הבית והרי הוא גולן אלא במידה דחוי ליה לגופיה – בדבר
הראוי לשימוש הבעל הבית עצמו, כמו צמר שהוא דבר שראוי לו
ללבישה, שבוה ודאי הוא מקפיד שיצבע כמו שאמר לו, אבל
בנותן מעות לשלוחו שיקנה לו חטין, שאינו צריך בהם לגופו אלא
לפחיתו, לא אמר רבי מאיר שאם קנה בהם שעורים הרי זה נחשב
משנה מדעת בעל הבית ודינו בגולן, אלא בכל דבר שיהיה בו רווח
הוא מתרצה, וכיון שלבסוף הותירו השעורים אין זה משנה מדעת
בעל הבית וצריך להיות הרווח לאמצע לרבי מאיר כמו לרבי
יהודה. ואם כן הברייתא שאמרה שהותירו לשליח, אינה לא כרבי
מאיר ולא כרבי יהודה.
רבי אלעזר מיישב באופן אחר את סתירת הברייתות: אלא אמר
רבי אלעזר, תא ותא רבי מאיר – שתי הברייתות רבי מאיר אמרן,
ומכל מקום לא קשיא, משום שבאן לאכילה – הברייתא הראשונה
מדברת שצידו בעל המעות לקנות לצורך אכילתו, ולכן מקפיד
הוא שיקנה אותו המין שצידו, ואם שינה מדעת בעל הבית, בין
אם פיתחו ובין אם הותירו הכל שלו. ובאן לפחיתו – הברייתא
השניה מדברת שצידו לקנות לשם חסורו, ואינו מקפיד אלא
שיקנה דבר שיש בו רווח, ולכן אם הותירו אין זה משנה מדעת
בעל הבית והותירו לאמצע, ואם פיתחו פיתחו לשליח משום
שאומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעותי.
הגמרא מביאה שבאין ישראל הקשו על תירוצו של רבי יוחנן
באופן אחר: מהבו עליה במערבא – בארץ ישראל צחקו על תירוצו
של רבי יוחנן, ותמהו, לרבי יוחנן אוליבא דרבי יהודה – לדעת רבי
יוחנן שביאר שהברייתא השניה הסוברת שאם הותירו הותירו
לאמצע, סוברת בדעת רבי יהודה שעל אף ששינה מדעת בעל
הבית, אינו נחשב גולן ולכן זכה בעל המעות בחיטין, עדין יש
לתמוה, ובי מי הודיעו לבעל חטין, שיקנה חטין לבעל מעות, הלא

41 **אין בופין אותו ריש גלותא למבזר.** מדייקת הגמרא, **מפלל** – מדברי
42 הברייתא משמע, **דמקנה קניא** ליה – שאת הקרקע קנה הלוקח אף
43 שהמוכר סבור היה שהלוקח הוא הריש גלותא, ומשמיעה לנו
44 הברייתא שאין בידינו לכפות את הריש גלותא לכתוב לו שטר
45 כאילו הוא מכרה לו. ואם כן **לימא פליגא דבני מערבא** – שמא
46 נאמר שתנא של ברייתא זו חולק על בני מערבא, **דאמרי לענין**
47 הנותן מעות לשלוחו שיקנה לו שעורין וקנה לו חטיין, **וכי מי**
48 **הודיעו לבצל חטין שיקנה חטין לבצל חבית**, ולא קנה בעל הבית
49 את החטיין, כיון שכונת המוכר להקנות ללוקח שלפניו ולא לבצל
50 המעות, ואם כן לדעתם אף כאן צריך להיות הדין שאין הלוקח
51 קונה את הקרקע אפילו שהוא בעל המעות אלא הריש גלותא
52 יקנה את הקרקע, שהרי הלוקח אמר לו שהוא קונה עבור הריש
53 גלותא. אלא תנא זה סובר שלעולם דעת המוכר להקנות לבצל
54 המעות ואין השליח צריך להודיעו שיקנה חטיין לבצל הבית, ולכן
55 אף כאן הלוקח קונה את הקרקע אף שהוא אמר למוכר שהוא
56 קונה אותה עבור הריש גלותא, כיון שהלוקח הוא בעל המעות,
57 ולעולם דעת המוכר להקנות למי שהוא בעל המעות.
58 דוחה הגמרא: **אי משום הא לא קשיא** – אם משום כן קשה לך על
59 דברי רב ששת, אין זו קושיא, משום שיש להעמיד את הברייתא
60 שמדובר בגון **דאדעיה לבצל שדה ואדעיההו לפהדי** – שהודיע
61 הלוקח למוכר ולעדים שכונתו לקנות לעצמו, ואינו רוצה
62 שיכתבו את השטר בשם ריש גלותא אלא בכדי שלא יצאו עליה
63 עוררין, ולכך גם לפי בני מערבא קונה אותה הלוקח כיון שהודיע
64 למוכר שהוא הלוקח.
65 הגמרא מקשה על ביאורו של רב ששת מהסיפא של הברייתא:
66 **אלא אימא סיפא** – יש להקשות ממה ששנינו בסיפא, שאם אמר
67 למוכר שקונה את השדה על מנת שיכתוב לו הריש גלותא שטר,
68 **בופין אותו ריש גלותא למבזר.** מקשה הגמרא, **אמאי** – מפני מה
69 נכפחו על כך, **ולימא ריש גלותא** – יאמר להם הריש גלותא, **לא**
70 **קריכוו בעינא** – איני צריך את כבודכם שעשיתם אותי שר וחשוב
71 להטיל אימתי על בני אדם, **ולא וילתיכוו בעינא** – ואיני צריך את
72 ולזולכם שאתם עושים כעת אותי למוכר שדות. כלומר, איני חפץ
73 לכתוב שטר ללוקח כאילו אני מוכר שדותי, ומדוע ניתן לכפותו
74 על כך.
75 אביי מבאר את דברי הברייתא באופן אחר: **אלא אמר אביי, הכי**
76 **קאמר** – כך הוא ביאור דברי הברייתא, **הלוקח שדה בשם חבירו**
77 **(ריש גלותא)** – אדם שקנה קרקע לצורך עצמו, אלא שאמר למוכר
78 שקונה הוא עבור הריש גלותא, כדי שלא יצאו עליה עוררין, וכן
79 כתבו בשטר שהלוקח הוא הריש גלותא,

1 **תפילין להקדישם, כיון שהמקדיש נכסיו סבר מצוה קא עבדיה** –
2 מצוה אני עושה בהקדישי את נכסי, וסבור הוא שמקיים מצוה אף
3 בהקדישו את תפיליו, **ואין דעתו של אדם על כסות אשתו וכוניו**
4 **להקדישם, אף שהוא סבור לעשות מצוה, משום איבה** – כדי שלא
5 יבואו לשנאותו.
6 רב אושעיא שב ומקשה על דברי רבי אבא באופן אחר: **מתקין לה**
7 **רב אושעיא**, כיצד ניתן לומר שטעם המשנה הוא משום שאין דעת
8 אדם על כסות אשתו ובניו, **והלא תיבי ערבין שני כאן** – הרי שנינו
9 באותה משנה אף את דין המעריך שאמר 'ערכי עלי' שאין לוקחין
10 ממנו כסות אשתו ובניו, **ותנן** – ושנינו במשנה בערכין (כא), **תיבי**
11 **ערבין ממשכנין אותן** – אדם החייב להקדש דמי ערכין, הגובר נכנס
12 לביתו, ולוקח חפציו בעל כרחו. ואם כדברי רבי אבא שתלוי
13 הדבר בדעת המעריך, **וכי דעתו של אדם על עצמו למשכנו בעל**
14 **כרחו**, אלא ודאי כיון שנתחייב להקדש את דמי הערך, שוב אין
15 תלוי הדבר ברכונו, ובעל כרחו שמה ששנינו במשנה שאין הגובר
16 נוטל מהצבע והטנדרים של אשתו ובניו הוא משום שכבר זכו
17 בהם אשתו ובניו, וכדברי רבי אבהו.
18 רבי אבא חוזר ומתקן את דבריו בביאור המשנה: **אלא אמר רבי**
19 **אמאי, כל המקדיש נכסיו, נעשה כמי שהקנה להן כסות אשתו וכוניו**
20 **מעיקרא** – הרי הוא כאילו הקנה לאשתו ובניו את כסותם מתחילה
21 קודם שהקדיש נכסיו, ולכך אין חל ההקדש עליהם, ואין יכול
22 הגובר לגבותם בדמי הערכין. ולעולם אין הטעם כרבי אבהו שכיון
23 שהבעל עושה שיחיתום ידו כידם וזוכה להם מאותה שעה שקנה
24 וצבע עבורם, אלא הרי הם עדיין של הבעל עד שעה אחת קודם
25 שמקדיש נכסיו, ורק אז הם זוכים בדברים הראויים להם כדי שלא
26 יחול ההקדש עליהם.
27 הגמרא מביאה ברייתא, וסבורה להוכיח ממנה שלא כדעת בני
28 מערבא: **תנו רבנן, הלוקח שדה בשם חבירו, אין בופין אותו למבזר.**
29 **ואם אמר לו על מנת, בופין אותו למבזר.**
30 מבררת הגמרא: **מאי קאמר. אמר רב ששת, הכי קאמר, הלוקח שדה**
31 **בחבירו בשם ריש גלותא** – אדם שקנה קרקע לעצמו, אלא
32 שלמוכר הוא אמר שהוא קונה אותה עבור הריש גלותא כדי שלא
33 יצאו עליה עוררין, ובתנן כן המוכר בשטר שהקונה הוא הריש
34 גלותא, **אין בופין אותו ריש גלותא למבזר** – אין בידינו לכפות את
35 הריש גלותא לחזור ולכתוב שטר מכירה ללוקח, כדי שיהיה
36 ללוקח שטר שהקרקע אכן שלו. **ואם אמר הלוקח למוכר, שהוא**
37 **קונה את הקרקע על מנת שיחזור ויכתוב לו הריש גלותא שטר**
38 **מכירה, בופין את הריש גלותא למבזר** – לכתוב לו שטר מכירה.
39 הגמרא מבארת את טעם הדין לפי ביאורו של רב ששת, ומוכיחה
40 שלא כדעת בני מערבא: **אמר מר, הלוקח שדה בשם ריש גלותא,**